

Sygn. akt III AUa 358/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSO del. Beata Górską
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2015 r. w Szczecinie

sprawy M. K. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanej W. S. (1)

o stwierdzenie odpowiedzialności za zaległości z tytułu składek nieopłaconych przez spółkę

na skutek apelacji M. K. (1) i organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 30 września 2013 r. sygn. akt VI U 1607/10

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSO del. Beata Górską SSA Barbara Białecka SSA Jolanta Hawryszko

Sygn. akt III AUa 358/14

UZASADNIENIE

Decyzją z 15 września 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, że M. K. (1) jako (...) s.c. M. K., W. S. z siedzibą w S. odpowiada solidarnie ze spółką oraz W. S. (1) całym swoim majątkiem za zaległości z tytułu nieopłaconych składek przez spółkę za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r.; ogółem należność wynosi 65 201,47 zł, na którą składa się należność główna 45 138,47 zł, w tym z tytułu składek na FUS za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r. 28 190,67 zł, z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od grudnia 2004 do kwietnia 2005 r., od lipca 2005 r. do października 2005 r., od grudnia 2005 r. do października 2008 r. 14 816,77 zł, z

tytułu składek ma Fundusz Pracy i FGŚP za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r. 2 131,03 zł oraz odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r. naliczone od należności głównej na dzień 15.09.2010 r. w łącznej kwocie 20 063,00 zł.

W odwołaniu M. K. (1) wniosła o uchylenie decyzji. Podniosła, że w latach 1996-2000 spółka rozwijała się i wywiązywała się z ciężących na niej zobowiązań; w latach 1997-2004 spółka współpracowała z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w S.; w roku 2003, 2004 i 2005 pomieszczenia należące do spółki były niszczone przez nawałnice i roztopy, a ostatecznie w styczniu 2006 majątek spłonął.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, jako podstawę wskazując art. Art.115 §1 i 118 §1 ustawy z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa w zw. z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Postanowieniem z 21.01.2011 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanej W. S. (1), która podniosła, że do 2007 roku była współnikiem Spółki cywilnej (...), jednak wszystkim co dotyczyło baru zajmowała się jej córka M. K. (1); wskazała, że od 2006 roku z uwagi na poważny konflikt z córką, zerwała z nią kontakty.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 30 września 2013 r. zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że ubezpieczona M. K. (1), jako współnik (...) Spółki cywilnej M. K. (1), W. S. (1) nie odpowiada za zobowiązania tej spółki z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r. w łącznej kwocie 65.201,47 zł

W zakresie istotnym dla rozpoznania apelacji, sąd okręgowy ustalił, że spółka cywilna Bar mleczny P. powstała w 1996 roku. Na mocy umowy spółki cywilnej z 23.08.1997 r. do spółki weszła matka M. W. S.. Umowa spółki została zawarta na czas nieokreślony. Wspólnicy zobowiązali się do prowadzenia działalności gospodarczej w barze mlecznym P. zlokalizowanym przy ul. (...) w S.. 30 sierpnia 2007 r. W. S. (1) złożyła wniosek o wykreślenie z ewidencji działalności gospodarczej z dniem 1.03.2001 r. wpisu dokonanego w dniu 5.02.2001 r. pod numerem (...), działalności prowadzonej przez W. S. (1) pod nazwą Bar (...). Na podstawie decyzji z 31.08.2007 r. wpis ten został wykreślony. 7 marca 2008 r. W. S. (1) złożyła w ZUS-ie dokument (...), w którym wyrejestrowała z ubezpieczeń społecznych swoją działalność prowadzoną pod nazwą P. pod wskazanym wyżej numerem REGON. Bar mleczny P. funkcjonował do połowy 2008 roku, prowadziła go M. K. (1), która wyrejestrowała działalność gospodarczą w 2010 roku. W okresie od maja 2001 r. do października 2008 r. spółka (...) S.c. M. K., W. S. z siedzibą w S. nie opłacała składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz FP i FGŚP. Za okres od maja 2001 r. do października 2008 r. ogółem należność z tego tytułu wyniosła 139.236,71 zł. (...) spółki cywilnej Bar mleczny P. z siedzibą w S. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie prowadził postępowania egzekucyjnego dotyczącego nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne.

Sąd okręgowy rozważył, że kwestię przenoszenia na osoby trzecie odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne reguluje przepis art. 31 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585) stanowiący, iż do należności z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych stosuje się odpowiednio między innymi przepis art. 107 § 1, art. 108 § 1 i 4, art. 115 ustawy z 29.08.1997 r. - Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60). Z kolei stosownie do art. 32 powołanej ustawy systemowej do składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne. Zgodnie z art. 115 § 1 ustawy z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (w brzmieniu obowiązującym do 31.12.2008) współnik spółki cywilnej, jawnej, partnerskiej oraz komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej, niebędący akcjonariuszem, odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką i pozostałymi współnikami za zaległości podatkowe spółki i współników, wynikające z działalności spółki. Z dniem 1.01.2009 r. przepis ten otrzymał brzmienie - współnik spółki

cywilnej, jawnej, partnerskiej oraz komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie ze spółką i z pozostałymi współnikami za zaległości podatkowe spółki. Nowelizacja przepisu z 1.01.2009 doprowadziła do ograniczenia odpowiedzialności współnika tylko do zaległości podatkowych spółki.

W sprawie rozstrzygnięciu podlegała kwestia odpowiedzialności M. K. (1) jako współnika Spółki cywilnej Bar mleczny P. za zaległości składkowe tej spółki wynikające z działalności w okresie od grudnia 2004 do października 2008, a więc odpowiedzialności uregulowanej przez przepis art. 115 § 1 o.p. w poprzednim brzmieniu. Możliwość stosowania do odpowiedzialności osób trzecich za zaległości powstałe przed dniem 1.01.2009 r. art. 115 § 1 o.p., w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, dopuścił art. 8 ustawy z 7.11.2008 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dnia 28.11.2008 r.). Odpowiedzialność współników spółek obejmuje zatem zaległości składkowe spółki, które wynikają z działalności spółki (powstałe w czasie jej trwania oraz pozostające w związku z działalnością spółki), w tym zobowiązania z tytułu składek za zatrudnionych przez spółkę pracowników. Wspólnik odpowiada również za zaległości składkowe drugiego współnika, lecz tylko za te powstałe do 31.12.2008 r. Przepis § 1 art.115 o.p. stosuje się również do odpowiedzialności byłego współnika za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań, których termin płatności upływał w czasie, gdy był on współnikiem (§ 2). W sprawie bezspornie od 1997 r. M. K. (1) oraz W. S. (1) były współniczkami Spółki Bar mleczny (...) s.c. W. K., W. S.. Do października 2008 r. W. S. (1) nie wystąpiła formalnie ze spółki, mimo że 31.08.2007 r. wykreśliła swoją działalność gospodarczą z ewidencji działalności gospodarczej, a z dniem 31.12.2007 r. wykreśliła z rejestru GUS numer REGON spółki. Od 1.09.2007 r. zainteresowana nie prowadziła zatem działalności gospodarczej, jednak nadal była współniczką Spółki cywilnej (...). Odpowiedzialność za zaległe składki współników spółki cywilnej w sposób szczególny reguluje art. 115 ustawy Ordynacja podatkowa. Przepis ten nie wyłącza stosowania do odpowiedzialności współników spółki cywilnej zasady subsydiarności wynikającej z art. 108 § 4 o.p. Zgodnie zaś z tym przepisem egzekucja zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej może być wszczęta dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna. Przepis ten odnosi się zatem wprost do możliwości wszczęcia egzekucji wobec osoby trzeciej i wprost odpowiada na pytanie, czy w niniejszym stanie faktycznym może być prowadzona egzekucja przeciwko współnikom Spółki cywilnej (...). W ocenie sądu okręgowego przepis artykułu 108 § 4 o.p. zobowiązywał organ rentowy najpierw do wszczęcia egzekucji przeciwko spółce (w tym przypadku przeciwko spółce cywilnej), a dopiero w razie jej całkowitej albo częściowej bezskuteczności uprawniał organ rentowy do wszczęcia egzekucji przeciwko współnikom. Z konstrukcji przepisu § 1 art. 115 o.p. wynika, iż odpowiedzialność współnika ma charakter osobisty, solidarny, ale i subsydiarny, ponieważ egzekucja wobec współnika będzie mogła być podjęta jedynie w przypadku bezskuteczności (w całości lub w części) prowadzonego wobec spółki postępowania egzekucyjnego. Podjęcie decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej jest podstawą wszczęcia egzekucji wobec tej osoby, ale warunkiem wszczęcia wobec niej egzekucji jest uprzednie stwierdzenie nieskuteczności egzekucji wobec podatnika (por. wyrok WSA z 20.05.2010, I SA.Po 142/10). Zatem sąd okręgowy uznał, że dopiero pozytywne ustalenia w powyższym zakresie dawałyby podstawę do dalszych ustaleń co do merytorycznej zasadności decyzji, w szczególności co do prawidłowości ustalenia zaległości składkowych. Sąd okręgowy przy tym stwierdził, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych wobec spółki cywilnej Bar mleczny P. M. K., W. S. nigdy nie prowadził postępowania egzekucyjnego, tym samym nie było podstaw do wydania zaskarżonej decyzji.

Jednocześnie, dla porządku sąd okręgowy rozważył, że podnoszone przez odwołującą się i zainteresowaną okoliczności – relacje rodzinne, pożar, faktyczny podział obowiązków w prowadzeniu działalności, trudna sytuacja majątkowa - nie miałyby znaczenia dla ustalenia odpowiedzialności wnioskodawczyni jako osoby trzeciej za zobowiązania publicznoprawne spółki wobec ZUS-u. Jak wynika z treści art. 115 § 1 i 2 o.p., regulacja ta nie zawiera żadnych przesłanek egzoneracyjnych. Orzekanie o odpowiedzialności współników nie jest bowiem oparte na zasadzie winy i dlatego nie ma znaczenia ustalenie przyczynienia się do powstania zaległości.

Apelację od wyroku złożył ZUS, ale też odwołującą się M. K. (1).

ZUS zarzucił wyrokowi naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 115 par. 1 i 4 ustawy Ordynacja podatkowa z 29 sierpnia 1997 r (Dz.U z 2012 r., poz.749) oraz art. 108 §1 i 4

ustawy Ordynacja podatkowa w związku z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z 13.10.1998 r (Dz.U z 2009 r nr 205 poz.1585 ze zm.) prowadzące do ustalenia, że wnioskodawczyni, jako współnik spółki cywilnej (...), W. S. (1) nie odpowiada za zobowiązania tej spółki z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za oznaczony w decyzji okres w łącznej kwocie 65.201,47 zł. ZUS wnioskował o zmianę wyroku i oddalenie odwołania oraz zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie z uwzględnieniem kosztów postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu przedstawił argumentację prawną, z której wynikało, że nie podzielił stanowiska sądu pierwszej instancji co do motywów zmiany decyzji ZUS.

Natomiast apelacja odwołującej się M. K. (1) jest niezrozumiała zważywszy, że wyrok jest dla niej korzystny. Niemniej M. K. (1) zaskarżyła wyrok w części dotyczącej zawężenia wyroku jedynie do zmiany zaskarżonej decyzji i ustalenia, że M. K. (1) jako (...) Spółki (...) nie odpowiada za zobowiązania tej spółki z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za okres od grudnia 2004 r. do października 2008 r., z pominięciem ewidentnych wad zaskarżonej decyzji polegających na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, przez przyjęcie, że zgodnie z O.p. roszczenia ZUS wobec płatników określone wydaną decyzją ZUS określającą zobowiązania płatnika z tytułu ubezpieczenia społecznego mogą sięgać okresów dalszych niż lat 5 od daty wydania decyzji ZUS; sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału przez przyjęcie, iż stanowiące integralną część zaskarżonej decyzji zestawienie dotyczące zaległości składek na ubezpieczenie (...) Spółki (...) jest zgodne ze stanem faktycznym. Skarżąca wnioskowała o uzupełnienie zaskarżonego wyroku przez stwierdzenie, iż decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z 15 września 2010 r. jest sprzeczna z obowiązującym prawem, gdyż zgodnie z ustawą z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa roszczenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wobec płatnika składek na mocy decyzji ZUS wydanej w 2010 r. nie może obejmować składki za okres obejmujący między innymi grudzień 2004 roku. Z treści uzasadnienia apelacji wynika, że skarżąca zarzuciła sądowi okręgowemu, że oparł rozstrzygnięcie na błędnym określeniu w zaskarżonej decyzji kwoty, jak i okresów jakich zaskarżona decyzja dotyczy i nie weryfikował ich zasadności.

Sąd apelacyjny rozważył, że apelacja ZUS jest uzasadniona.

Sąd okręgowy nieprawidłowo zastosował prawo materialne poprzez nietrafną interpretację art. 108 § 4 w zw. z art. 108 § 1 i art. 115 § 1 ustawy z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa, chociaż co do istoty prawidłowo rozważał sprawę przy zastosowaniu art.115 § 1 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym do 31.12.2008 r. Prawidłowo też odnotował nowelizację Ordynacji podatkowej od 1.01.2009 r., w tym art. 115 § 1 ustawy. Należało przy tym jednak uwzględnić, na co wskazał ZUS, że zgodnie z art. 115 § 4 Ordynacji podatkowej orzeczenie o odpowiedzialności, o której mowa w § 1 za zaległości podatkowe spółki z tytułu zobowiązań powstałych w sposób przewidziany w art. 21 § 1 pkt 1 nie wymaga uprzedniego wydania decyzji, o których mowa w art. 108 § 2 pkt.2. W tym przypadku, określenie wysokości zobowiązań podatkowych spółki, orzeczenie o odpowiedzialności płatnika (...), określenie wysokości należnych odsetek za zwłokę następuje w decyzji o której mowa w art. 108 § 1. Przy czym art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej stanowi, o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej organ podatkowy orzeka w drodze decyzji. W kontekście art. 108 § 1 Ordynacji należy odczytywać § 4 tego przepisu, który stanowi, egzekucja zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej może być wszczęta dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna. Jakkolwiek więc sąd I instancji trafnie wskazał, że egzekucja należności składkowych spółki cywilnej Bar mleczny P. wobec M. K. (1) mogła nastąpić po uprzednim stwierdzeniu częściowej albo całkowitej bezskuteczności egzekucji wobec samej spółki, to jednak nie wziął pod uwagę, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy nie była egzekucja należności od M. K. (1), lecz stwierdzenie jej odpowiedzialności za zaległości spółki. Tymczasem kwestię stwierdzenia odpowiedzialności współnika spółki cywilnej za zaległości podatkowe spółki wprost reguluje art. 115 § 1 Ordynacji. Przepis ten, jak również przepis art. 108 § 1 i 4 Ordynacji podatkowej nie uzależnia jednak wydania decyzji o odpowiedzialności osób trzecich od uprzedniego stwierdzenia bezskuteczności egzekucji podatnika (tak jak to wynika chociażby z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej). Trafnie więc argumentował ZUS, że to art. 115 § 1 Ordynacji ustanawia zasadę solidarnej odpowiedzialności współników oraz samej spółki i nie ustanawia jakiegokolwiek wymogu uzależnienia orzeczenia o odpowiedzialności współnika od wyniku egzekucji

prowadzonej wobec spółki. Tym samym sąd okręgowy nie miał podstaw prawnych do stwierdzenia, że wydanie decyzji w sprawie odpowiedzialności wspólnika powinno być poprzedzone stwierdzeniem bezskuteczności egzekucji wobec spółki. Należy podkreślić, że podstawą prawną do wydania decyzji stwierdzającej odpowiedzialność wspólnika spółki cywilnej za zaległości podatkowe spółki jest wprost przepis art. 115 § 1 w zw. z art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej. Natomiast art. 108 § 4 ustawy definiuje możliwość wszczęcia egzekucji wobec zobowiązanego wspólnika i uzależnia dopuszczalność egzekucji dopiero po stwierdzeniu braku skuteczności egzekucji wobec samej spółki. Słusznie więc argumentował ZUS, że przepis ten w ogóle nie normuje kwestii dotyczącej chwili wydania decyzji przenoszącej odpowiedzialność na osobę trzecią. Należało bowiem wyraźnie rozróżnić możliwość wydania rozstrzygnięcia o odpowiedzialności osoby trzeciej, od możliwości realizacji takiej decyzji w drodze egzekucji.

W ocenie sądu apelacyjnego, decyzja ZUS o odpowiedzialności M. K. (1) jako wspólnika spółki cywilnej Bar mleczny P. za zaległości tej spółki została wydana na podstawie art.115 § 1 ustawy Ordynacja podatkowa w zw. z art.108 § 1 tej ustawy i jako taka była decyzją prawidłową, a do stwierdzenia odpowiedzialności wspólnika nie było konieczne ustalenie bezskuteczności egzekucji wobec spółki Bar mleczny- P. na podstawie art. 108 § 4 Ordynacji.

W sprawie sąd okręgowy poprzestał na stwierdzeniu materialnego naruszenia prawa przez organ i nie rozpoznał sprawy merytorycznie. W szczególności, w nawiązaniu do zarzutów odwołującej zgłoszonych w apelacji się nie ustalił zakresu odpowiedzialności M. K. (1) za zobowiązania Spółki cywilnej Bar mleczny P.. Jakkolwiek ocenił, że zarzuty odwołującej się dotyczące jej sytuacji osobistej, rodzinnej, finansowej i tak nie miały w sprawie znaczenia, to kwestia ta została zmarginalizowana, a przypisany M. K. (1) zakres odpowiedzialności ostatecznie nie został w postępowaniu sądowym zweryfikowany. Rzeczą sądu okręgowego ponownie zajmującego się sprawą, będzie więc jej merytoryczne rozpoznanie, przez zweryfikowanie zaskarżonej decyzji w zakresie zgłaszanych zarzutów w nawiązaniu do przepisów Ordynacji podatkowej, w tym jej art. 118 § 1.

Uwzględnienie wniosku apelacji organu rentowego o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oznacza, że bezprzedmiotowe jest rozważanie zarzutów apelacji wnioskodawczyni. Sprawa będzie bowiem przedmiotem ponownego rozpoznania przez sąd okręgowy w pełnym zakresie.

Mając na uwadze przedstawioną ocenę prawną, sąd apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania zważywszy, że sąd okręgowy w ogóle nie rozpoznał istoty sprawy.